

AVRUPA BİRLİĞİ KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARINDA YENİ YÖNELİMLER VE TÜRKİYE

Hasan YILMAZ¹

Ahmet TOLUNAY²

¹SDÜ Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Böl., 32260, ISPARTA, hyilmaz@ziraat.sdu.edu.tr

²SDÜ Orman Fakültesi, Orman Müh. Böl., 32260, ISPARTA, atolunay@orman.sdu.edu.tr

ÖZET

Avrupa Birliği (AB), yeni aday ülkelerin kırsal kalkınma çalışmalarını desteklemek için çeşitli araçlardan yararlanmaktadır. Geçmişte, bu amaçla kullanılan araçlardan bazıları; “Avrupa Kırsal Kalkınma Fonu (The European Rural Development Fund-ERDF)”, “Avrupa Yapısal Fonu (The European Structural Fund-ESF)” ve “Avrupa Tarımsal Garanti ve Yön Verme Fonu (The European Agricultural Guidance and Guarantee Fund-EAGGF)” olmuştur. Halen, yeni aday ülkelerin tarımsal gelişme ve kırsal kalkınmalarının desteklenmesi için kullanılan araçlar; “Polonya-Macaristan Ekonomik Yapılanma Programı (Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies Programme-PHARE)”, “Tarım ve Kırsal Kalkınma Özel Katılım Programı (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development-SAPARD)” ve “Katılım Öncesi Yapısal Araç (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession-ISPA)” olmaktadır. Türkiye'nin AB'ye uyumu açısından kırsal kalkınma politikalarına ağırlık vermelidir. Türkiye, kırsal kalkınma planı ile birlikte kırsal kalkınma ödeme kuruluşları ve kurumsal yapılanmaya hız vermeli, mevzuat uyumu ve idari yapılarını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Kırsal Kalkınma, Kırsal Kalkınma Politikaları, Türkiye

NEW INTENTIONS IN RURAL DEVELOPMENT POLICIES OF EUROPEAN UNION AND TURKEY

ABSTRACT

There are several pre-accession instruments in rural development for new member countries in European Union (EU). In the past, The European Rural Development Fund (ERDF), The European Structural Fund (ESF) and The European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF) were used for these purposes. Nowadays, The Poland and Hungary Assistance for Restructuring their Economies Programme (PHARE), The Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development (SAPARD), and The Instrument for Structural Policies for Pre-Accession (ISPA) are aimed at the financial support of projects related to the agricultural and rural development. PHARE, SAPARD and ISPA are important programs that financed by the European Union to assist the applicant countries of Central and Eastern Europe in their preparations for joining the European Union. As a candidate country, pre-accession assistance is being provided to Turkey under a specific European Council Regulation. Currently, the pre-accession assistance programme is focusing its activities on two key areas: institution building and investment support.

Keywords: European Union, Rural Development, Rural Development Policies, Turkey

1. GİRİŞ

Dünya’da, tüm insanların mutlu ve refah içinde yaşadığı bir ortam dileği ile, kırsal alanlarda yaşayanlara yönelik kalkınma arayışları son yıllarda hızlanmıştır. Artık, dünyanın herhangi bir noktasındaki bir kırsal alanın sorunu, sadece sorunu yaşayanların karşı karşıya kalma durumunda olduğu bir yaşam koşulu olmaktan çıkmıştır. Tarım, yoksulluk, çevre, küresel kirlenmeler, dramatik göç hareketleri, toprak kirlenmeleri, içilebilir su kaynaklarının azlığı ve marjinal nüfus grupları her toplumu doğrudan ilgilendirir hale gelmiştir. Bu sorunlar, yerel toplumların ve ulusların tek başlarına çözebilecekleri boyutta da değildir. Küresel bir çalışma ve strateji gerektiren bu sorunlar, ancak küresel yaklaşımlar ve “ulusal önceliklerle” çözümler hale gelmiştir. Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Avrupa Birliği, Gönüllü Kuruluşlar ve Hükümetler; kırsal kalkınma olgusuna daha fazla kaynak, bilgi ve zaman ayırmak durumunda kalmaktadır (DPT, 2000; TKB, 2003).

Kırsal kalkınma çalışmalarının gündemde olduğu tüm ülkelerde, köylü veya kırsal nüfusa kalkınmada öncelikli olarak yer verilmiştir. Daha doğrusu kırsal kalkınma çalışmaları, genellikle köylünün gelir düzeyinin iyileştirilmesine yönelik olmuştur. Oysa, kırsal kalkınmanın özünde; *belirli bir kırsal alan içinde yaşayan insanların bir bütün olarak tarımsal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda kalkınması, tarım dışı istihdam ile gelir olanaklarının artırılması ve çevresel duyarlılığın harekete geçirilmesi ve bunlara optimal düzeylerde yer verilmesi gibi konular bulunmaktadır* (TKB, 2004; Gülçubuk, 2005).

Avrupa Birliği *klasik* anlamda bildiğimiz tarımsal kalkınma araçlarının çoğunu kırsal kalkınma alanına yönlendirmiştir. AB’de, yeni kırsal kalkınma politikası “Ortak Tarım Politikasının (OTP)” önemli bir bileşeni olarak düşünülmektedir. Üye devletlerin *uzun* tartışmalardan sonra mutabakata vardığı ve 2003 Haziran ayında açıklanan reform ile AB, müdahaleci politikalarından vazgeçmekte, destekleme çalışmalarını üretimden bağımsız araçlara yöneltmekte; bu arada kırsal kalkınma, çevre ve kalite politikalarını öne çıkarmaktadır. 2003 reformlarının ana eksenini “Çiftlik Sektörü ve Kırsal Kalkınma” oluşturmaktadır. Reform sırasında kırsal kalkınmaya önem verilmesinin nedenleri arasında genişlemenin de etkisi vardır. Çünkü reformun bir amacı da (politik amacı) “Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri” nin üyeliklerini sağlanması olduğunu söylemek mümkündür (TUSİAD, 2005).

Bu çalışma ile, Birliğin 2004 yılındaki genişlemesi ve 2003 Haziran ayında açıklanan reform ile öne çıkan ve son üye ülkelerin katılım antlaşmalarında yer alan kırsal kalkınma, ormancılık ve yapısal politikalarını incelemek; üye ülkelere sağlanan bazı özel düzenlemeleri ortaya koyarak, Türkiye’nin izleyeceği kırsal kalkınma politikalarına ışık tutmak amaçlanmıştır. Ayrıca Türkiye’nin kırsal kalkınma önceliklerine ilişkin öneriler sunulmuştur.

2. AVRUPA BİRLİĞİ KIRSAL KALKINMA YAKLAŞIMLARI VE UYGULAMALARI

Avrupa Birliği kırsal gelişme politikası, AB'nin ortak tarım politikasının içinde ve yapısal fonlar aracılığı ile oluşturulmuş olup, iki temel politika sonucunda

ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki “*Roma Antlaşması*”, diğeri ise 1970’lerin ortalarında Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ile oluşturulan “*Avrupa Birliği Bölgesel Politikası*” olmaktadır. Bu iki temel politika, kırsal alanları belirli bir ekonomik düzeye getirecek stratejiler içermektedir.

1970’li yılların başında işletmelerin yapısal sorunlarının çözümü hedeflenmiş ve önce işletmelerin fiziki sermaye yatırımları artırılmıştır. Daha sonra, *Mansholt Planı* ile insan sermayeli konulara yönelinmiş, erken emeklilik ve meslek eğitimi ön plana çıkmıştır. Mansholt Planı'nın bir parçası olarak “*tarıma daha az elverişli alanlar*” (*less favoured areas*) tanımı gündeme getirilerek; bu yörelerden hızlanan göçü durdurmak, yavaşlatmak, kırsal alanların doğal peyzajını ve çevreyi korumak amaçlanmıştır. Böylelikle ilk defa ekonomi, sosyal yaşam, çevre arasındaki dengeyi gözetilen bir politika yürürlüğe girmiştir. Ancak bunun için ayrılan kaynak, tarım ürünlerini desteklemek için ayrılan kaynaktan çok daha az olmuştur (TUSİAD, 2005).

AB kırsal kalkınma politikasının temel mevzuatı, Gündem 2000 doğrultusunda çıkarılan 1257/99 sayılı “*Avrupa Birliği Konsey Tüzüğü*” olmaktadır. Bu tüzükte, AB’nin kırsal kalkınmayı deste

klemek için hangi programlara yapısal fonlardan kaynak aktaracağı ele alınmaktadır. Bu çerçevede, kırsal kalkınma programlarının finansmanı üç fondan gerçekleştirilmektedir. Bunlar; “Avrupa Kırsal Kalkınma Fonu (The European Rural Development Fund-ERDF)”, “Avrupa Yapısal Fonu (The European Structural Fund-ESF)” ve “Avrupa Tarımsal Garanti ve Yön Verme Fonu (The European Agricultural Guidance and Guarantee Fund-EAGGF)” olmaktadır.

Avrupa Birliği aday ülkelere çeşitli programlar aracılığı ile yardımda bulunmaktadır. Avrupa Birliği, Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri’ ne katılım öncesi mali yardım sağlarken; “*Polonya & Macaristan Ekonomik Yapılanma Programı (Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies Programme-PHARE)*”, “*Tarım ve Kırsal Kalkınma Özel Katılım Programı (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development-SAPARD)*” ve “*Katılım Öncesi Yapısal Araç (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession-ISPA)*” olmak üzere üç temel araç kullanmaktadır (DPT, 2006a).

Avrupa Birliği, bölge ülkeleri ile ilişkilerin gelişmesi ve işbirliğinin artırılması amacıyla genel bütçesinden bölgesel fonlar tahsis etmektedir. Özellikle, planlı ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçen ülkelerin Batı Avrupa ve Dünya Ekonomisi ile bütünleşmesini amaçlayan bu fonların önde geleni, Polonya & Macaristan Ekonomik Yapılanma Programı-PHARE Fonu olmaktadır. Aralık 1989 itibarıyla Avrupa Birliği Konseyi kararı (EEC-3906/89) ile yürürlüğe giren fon, Polonya ve Macaristan ekonomisindeki kurumsal değişime yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. PHARE programı 1990-1996 yılları arasında diğer bölge ülkelerini de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Öte yandan, Avrupa Birliği katılım öncesi stratejisi uyarınca, Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri ‘nin çevre ve ulaşım altyapısını geliştirmeye yönelik projeleri desteklemek amacıyla Katılım Öncesi Yapısal Araç-ISPA Programı oluşturmuştur. Avrupa Birliği Konseyi ‘nin 1267/99 no’lu tüzüğü çerçevesinde kurulan ISPA programı için, 2000-2006 yılları

arasında her yıl 1 Milyar Euro bütçe tahsis edilmiştir. Bu kapsamda ISPA programından; Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya yararlanmıştır. ISPA Programı adı geçen ülkelerdeki çevre ve ulaştırma altyapısının AB standartlarına getirilmesini amaçlayan ve maliyeti 5 Milyon Euro 'nun üzerindeki projelere verilmiştir. PHARE, SAPARD ve ISPA programlarının katılım öncesi mali yardım sağlayan araçlar olup, üyelikten sonra bu fonlardan yararlanılması söz konusu değildir (Oktay ve Çukur, 2004).

AB Ortak Tarım Politikası 'nın geçirdiği köklü değişim süreci çerçevesinde, 1257/1999 sayılı kırsal kalkınmanın desteklenmesi hakkında “*Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu-EAGGF*” 1 Ocak 2007 den itibaren “*az gelişmiş alanlara*” yönelik birkaç tedbirin uygulaması haricinde yürürlükten kalkacaktır. Bu Fon 1290/2005 sayılı Tüzük kapsamında; “*Avrupa Tarımsal Garanti Fonu (European Agricultural Guarantee Fund-EAGF)*” ve “*Kırsal Kalkınma İçin Avrupa Tarımsal Fonu (European Agricultural Fund for Rural Development-EAFRD)*” olarak farklı uygulama mekanizmalarına sahip olmak üzere birbirinden tamamıyla ayrılmıştır.

AB üyesi ülkeler, Kırsal Kalkınma İçin Avrupa Tarımsal Fonundan (EAFRD) yararlanmak üzere, 7 yıllık “kırsal kalkınma programları” hazırlamaktadırlar. Bu programlarda, AB mevzuatı çerçevesinde öncelik verilecek kırsal kalkınma çalışmaları belirlenmektedir. Türkiye üyelik sürecini tamamladığında, 7 yıllık bir kırsal kalkınma programını hazırlayacaktır (DPT, 2006a).

Üye ülkelerde geçmiş dönemlerde “Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (EAGGF)” kapsamında ve yeni dönemde “Avrupa Tarımsal Garanti ve Yön Verme Fonu-EAGGF” ve “Kırsal Kalkınma için Avrupa Tarımsal Fonu-EAFRD” kapsamında ödeme yapmakla görevlendirilen kurumlar “Ödeme Kurumu (Paying Agency)” bulunmaktadır. Geçmiş dönemdeki aday ülkelerde bu konudaki kurumsal yapılanma ise, “*Tarım ve Kırsal Kalkınma Özel Katılım Programı (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development-SAPARD)*” çerçevesinde verilen fonların idaresinden sorumlu bir SAPARD Ajansı kurma şeklinde olmuştur.

Türkiye söz konusu kurumun “*Katılım Öncesi Yardım Aracı (Instrument for Pre-Accession-IPA)*”, “*Kırsal Kalkınma (Rural Development-RD)*” bileşeni kapsamında “*IPA-RD Ajansı*” olarak, *SAPARD Ajansına* benzer şekilde oluşturulması gerekecektir. Yeni üye ülkelerde, bu kuruluşların üyelikle birlikte “*Ödeme Kurumuna (Paying Agency)*” dönüştürülmesi planlanmıştır. Polonya dışındaki yeni üye ülkeler, üyelikle birlikte tek ödeme kurumu ile faaliyetlerini yürütürken, Polonya’da (1) tarımsal piyasa düzenleri, (2) tarımın yeniden yapılanması ve kırsal kalkınmaya yönelik olmak üzere iki ödeme kurumu bulunmaktadır.

Bugünkü haliyle AB üyesi ülkelerde, yaklaşık 90 ödeme kurumu bulunmaktadır. Üye ülkelerde görülen eğilim; koordinasyonun sağlanması konusundaki güçlükler, uygulamanın basitleştirilmesi ve etkinliğin sağlanması ihtiyacı çerçevesinde, ödeme kurumu sayısının azaltılması yönündedir. Fakat, “AB Ortak Tarım Politikası (OTP)” kapsamında sağlanan desteklerin niteliği ve

ülkelerin farklılaşan idari yapıları nedeniyle çoğu üye ülkede, halen birden fazla ödeme kurumu görev yapmaktadır.

2.1. Son Reformlardan (2003) Sonra Kırsal Kalkınma Politikaları

Yeni diyebileceğimiz kırsal gelişme politikası son biçimini 2003 reformlarıyla almıştır. Ancak bu reformların ilk adımları, 1996 'da, “Cork Adasında (İrlanda)” yapılan “kırsal kalkınma” konferansı ile atılmıştır. Bu konferans ile bugüne kadar “Ortak Tarım Politikası (OTP)” nin ana eksenini oluşturan “piyasa düzenlemeleri” yanında, OTP’ nin ikinci ayağı olarak “kırsal kalkınma” kabul edilmiştir. Gündem 2000 ile kırsal kalkınma, AB ’nin her yöresinde uygulanabilir bir politikaya dönüşmüştür. 2003 'deki reform, kırsal kalkınmayı finansal olarak yeniden güçlendirerek son biçimini vermiştir (EC, 2003).

Piyasa politikaları ve kırsal kalkınmanın tamamlayıcı ilişkisi 2003 reformlarıyla daha da güçlendirilmiştir. Özellikle, desteklerin üretimden bağımsız verilmesiyle piyasa düzenlemeleri ve kırsal kalkınma arasındaki ilişki pekiştirilmiş ve her ikisinden de beklenenler daha net hale gelmiştir. Piyasa düzenlemeleri ile gelir desteği sağlanarak, gıda üretiminin devamlılığı ve tarımsal üretimin sürdürülebilir olması için çevre ilişkileri gözetilirken; kalkınma ile kamu malı (public goods) üretecek olan kırsal alanın, işlevlerini yerine getirmesi amaçlanmıştır (EC, 2004a).

Birliğe yeni katılan ülkelerle birlikte Avrupa Birliği'nin yaklaşık % 80-90 'ı kırsal alanlardan oluşmakta ve nüfusun yaklaşık yarısı da bu alanlarda yaşamaktadır (Bendz, 2004). Kırsal alanların en önemli özelliklerinden birisi, birbirlerini benzemez şekilde çeşitlilik göstermesi ve bu çeşitliliğe bağlı olarak da sorunlarında farklı olmasıdır. Bu sorunlar; yapısal sorunlar, yeterli hizmet alamamak, göç, kalabalık kentlerin çevresinde yarattıkları çevre sorunları gibi bir dizi konuyu içermektedir. (EC, 2003). Birliğin kırsal yapısındaki çeşitlilik ve sorunların farklılığı üye ülkelerin kırsal gelişme planlarını da kendilerinin yapmalarını zorunlu kılmaktadır.

AB'ye 2004 yılında üye olan eski aday ülkeleri, üyeliğe hazırlamak amacıyla bazı mali yardımlarda bulunan AB, Türkiye için de benzer kaynaklar ayırmaktadır. AB, 2007-2013 döneminde aday ülkelere katılım öncesinde sağlanacak mali yardımlara çerçeve oluşturmak üzere daha önceki uygulamalarla benzerlikleri yeni bir “*Katılım Öncesi Mali Araç (Instrument for Pre-Accession-IPA)*” oluşturulmasına dair tüzük taslağı hazırlamıştır. Kısa adı IPA olan “*Katılım Öncesi Mali Araç*” tüzüğünün, geçmiş dönemdeki aday ülkelere uygulanan “Tarım ve Kırsal Kalkınma Özel Katılım Programı (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development-SAPARD)”, “Katılım Öncesi Yapısal Araç (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession-ISPA)” “Polonya & Macaristan Ekonomik Yapılanma Programı (Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies Programme-PHARE)”, “Yenidan Yapılanma, Kalkınma ve Stabilizasyon İçin Toplumsal Yardım (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation-CARDS)” gibi programları olması ve Türkiye 'ye sağlanan mali yardımlar içerisinde yer alması ve bileşenlerinden birinin kırsal kalkınma bileşeni olan “Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı (Instrument for Pre-accession Assistance for Rural Development-IPARD)” olması öngörülmektedir. “Katılım Öncesi Mali Araç (Instrument for Pre-

Accession-IPA)” ile ilgili düzenlemelerin 2006 yılı içerisinde yürürlüğe girmesi beklenmektedir (DPT, 2006a).

IPARD bileşenin temel amacı; “AB Ortak Tarım Politikası” ile ilgili müktesebatın uygulanmasına ve aday ülkelerde tarım sektörü ve kırsal alanların sürdürülebilir biçimde yönetimi ve birlik sürecine uyum için bazı öncelikli sorunların çözümüne katkıda bulunmaktır. “Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı (Instrument for Pre-accession Assistance for Rural Development-IPARD)” ile ilgili uygulamaların “Tarım ve Kırsal Kalkınma Özel Katılım Programı (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development-SAPARD)” uygulamaları ile aynı olacağı beklenmektedir. SAPARD halen aday ülkelerden biri olan Hırvatistan’da 2005-2006 dönemi için uygulanırken; Türkiye, fonların yetersiz oluşu gerekçesiyle program dışında bırakılmıştır. Türkiye’nin IPARD programı kapsamında yıllık “150-200 Milyon Euro” fon kullanacağı tahmin edilse bile, fon kullanım miktarını ülkenin kaynak kullanma kapasitesi belirleyecektir. Aday ülkeler, 15 maddeden oluşan SAPARD tedbirlerinden uygun olanlarını ulusal programlarına almışlardır. Türkiye için hazırlanacak olan IPARD programı, AB komisyonu tarafından, ulusal kırsal kalkınma planının “Katılım Öncesi Mali Araç (Instrument for Pre-Accession-IPA)” hedefleri ile uyumlu olup olmadığına bakılarak onaylanacaktır. IPA tüzüğü henüz kesinleşmemekle birlikte, Türkiye’ye kırsal kalkınma bileşeni kapsamında aşağıdaki tedbirler için fon sağlanması öngörülmektedir:

- ✓ Tarımsal İşletmelere Yatırım,
- ✓ Tarımsal Ürünlerin İşlenmesi ve Pazarlanması,
- ✓ Kırsal Altyapı,
- ✓ Kırsal Ekonominin Çeşitlendirilmesi,
- ✓ Üretici Gruplarının Oluşturulması ve Geliştirilmesi,
- ✓ Çevre Dengesini Kurarak Tarım ve Hayvancılığın Geliştirilmesi,
- ✓ Kırsal kalkınma İçin Yerel Ortaklıkların Kurulması,
- ✓ Mesleki Eğitimin Geliştirilmesi,
- ✓ Teknik Yardım.

1268/1999 sayılı konsey tüzüğüne göre “Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri” için katılım öncesi dönemde tarım ve kırsal kalkınma için öngörülen destek tedbirleri ve kaynak dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Çizelge 1 incelendiğinde toplam kaynağın %26’sının “Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlamasının Geliştirilmesi”, %22’sinin “Tarım İşletmelerine Yönelik Yatırımlar” ve % 21’nin ise “Kırsal Altyapının Geliştirilmesi” gibi konulara tahsis edildiği görülmektedir.

2.2. Avrupa Birliği Temel Kırsal Politikaları ve Amaçları

“Ortak Tarım Politikası OTP)”nın gelişimi, AB’nin gelecekteki kırsal kalkınma politikasının üç önemli alanda yoğunlaşacağını göstermektedir. Bunlardan birincisi tarım ve ormancılık sektörlerinin rekabet gücünün artırılması, ikincisi çevre ve toprak yönetimi, üçüncüsü yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve ekonomik çeşitlilik olmak üzere, geniş anlamda kırsal kalkınmadır.

AVRUPA BİRLİĞİ KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARINDA YENİ YÖNELİMLER VE TÜRKİYE

Çizelge 1. Tarım ve Kırsal Kalkınma İçin Öngörülen Destek Tedbirleri ve Kaynak Dağılımı.

Tedbirler*	Toplam Kaynak (Euro)	%
1-Tarım İşletmelerine Yönelik Yatırımlar	797.071.705	22
2-Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlamasının Geliştirilmesi	954.065.711	26
3-Gıda Kalitesinin Artırılması ve Tüketicinin Korunmasına Yönelik Olarak Veterinerlik, Bitki Sağlığı ve Kalite Kontrol Yapılarının Geliştirilmesi	28.049.000	1
4-Çevreyi Korumaya ve Kırsal Alanda Üretimi Sürdürmeye Yönelik Tarımsal Üretim Metotlarının Geliştirilmesi	83.039.134	2
5-Alternatif Gelir Kaynakları Yaratma ve Ekonomik Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi	416.361.150	11
6-Çiftliklere Yardım ve Çiftlik Yönetim Hizmetlerinin Geliştirilmesi	0	0
7-Üretici Örgütlerinin Oluşturulması	46.592.000	1
8-Köylerin Geliştirilmesi ve Kırsal Mirasın Korunması	72.005.294	2
9-Arazi Islahı ve Yeniden Parselleme	46.456.199	1
10-Arazi Kaydının Yapılması ve Güncellenmesi	0	0
11-Mesleki Eğitimin Geliştirilmesi	117.312.724	3
12-Kırsal Altyapının Geliştirilmesi	785.507.978	21
13-Tarımsal Su kaynakları Yönetimi	49.525.000	1
14-Ormancılığın Geliştirilmesi	167.532.691	5
15-Teknik Yardım Faaliyetleri	93.101.399	3
TEDBİRLER TOPLAMI	3.629.619.985	99
Komisyon Öncülüğü ile Yürütülecek Teknik Yardım Faaliyetleri	73.380.000	1
GENEL TOPLAM	3.702.999.985	100

Kaynak:DPT, 2006

* IPARD kapsamına alınması öngörülen tedbirler italik olarak gösterilmiştir.

Tarım ve ormancılık sektörlerinin rekabet gücünün artırılması için öncelikle insan kaynakları üzerinde durulmaktadır. Bu kapsamda; meslek eğitim ve bilgilendirme eylemleri, genç çiftçilerin desteklenmesi ve erken emekliliğin önlenmesi, çiftlik yönetimi ve ormancılık danışma sistemlerinin kurulması ve bunlardan yararlanma gibi konular öne çıkmaktadır. Rekabet gücü fiziksel alt yapı ve sermayenin geliştirilmesi ile kazanılabilir. Bunun için tarım ve ormancılık yatırımlarının artırılması gerekmektedir. Aşağıda Çizelge 2 'de bu alan için hangi önlemlerin öngörüldüğü belirtilmiştir.

Çevre ve toprak yönetimi içinde; tarımsal toprakların sürdürülebilir kullanımı ve orman kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi gibi konular ön plana çıkmaktadır. Çizelge 3 bu alana ilişkin önerilerin detayını vermektedir.

Aşağıda verilen Çizelge 4 'de ise, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve ekonomik çeşitliliğin sağlanmasına yönelik kırsal kalkınma önerilerine yer verilmiştir. Kırsal politikalara 2004 yılında getirilen en önemli yeniliklerden birisi finansmanın tek bir fonla "Kırsal Gelişme için Avrupa Tarım Fonu (The European Agricultural Fund for Rural Development, EAFRD)" karşılanmasıdır. Komisyon'un önerdiği bu stratejik yaklaşımla uygulamanın kolaylaştırılması amaçlanmıştır (EU, 2004b). İster tarım ve ormancılığın rekabet gücünü artırmak, ister toprak yönetimi, ister yaşam kalitesi ve ekonomik etkinlikleri çeşitlendirmek olsun, Komisyonun kırsal gelişme için sınırlı sayıda, çekirdek önemde öncelikli amacı belirlediğini söylemek mümkündür. Bu yaklaşımla her üye ülkenin bunların arasından kendi gereksinimine göre bir seçim yaparak ulusal stratejisini oluşturması, bu seçimi yaparken stratejik ve ülkesel kaygılarını öne çıkarabilmesi amaçlanmıştır.

Çizelge 2. Avrupa Birliği Kırsal Gelişme Politikaları Tarım ve Ormanlık Sektörlerinin Rekabet Gücünün Artırılması Önerileri (2007-2013).

Amaçlar		AB Stratejisi Ulusal Strateji Kırsal Gelişme Programları
1. Alan Rekabet Gücü	Önlemler	İnsan Kaynakları: Meslek eğitim ve bilgilendirme eylemleri Genç çiftçilerin desteklenmesi ve erken emekliliğin önlenmesi Danışma servislerinden yararlanma Çiftlik yönetimi ve ormanlık danışma sistemlerinin kurulması
		Fiziki Altyapı ve Sermaye: Çiftlik ormanlığı (farm forestry) yatırımları İşleme/ pazarlama kapasitesinin geliştirilmesi Tarım/ormanlık altyapısının geliştirilmesi Tarımsal üretim potansiyelinin artırılması
		Tarımsal Ürünlerin Kalitesi: Standartları sağlama desteği Gıda kalitesini artırma Gıda kalitesi tanıtımı
		Geçici önlemler: Günlük geçimin desteklenmesi Üretici gruplarının oluşturulması
	Fon payı	En az % 15
AB'nin ek finans.	En fazla % 50 - 75	
Uygulama alanı	Tüm kırsal alanlar	

Kaynak: EC, 2004a.

Çizelge 3. Avrupa Birliği Kırsal Gelişme Politikaları Çevre ve Toprak Yönetimi Önerileri (2007-2013).

2. Alan Çevre ve Toprak Yönetimi	Önlemler	Tarımsal toprakların sürdürülebilir kullanımı: Dağlık alanlara ilgi gösterilmesi Diğer sorunlu alanların (çöl, vb) belirlenmesi Natura 2000 alanlarına ilgi gösterilmesi Tarım-hayvancılık ile çevresel denge Üretken olmayan yatırımlar için ek destekler	
		Orman kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi: Ağaçlandırma çalışmaları Tarımsal ormanlık (agroforestry) uygulamaları Natura 2000 orman alanlarına ilgi gösterilmesi Orman ve çevre dengesi Orman üretim potansiyelinin yeniden kurulması Verimsiz ormanlara destek	
		Taban (tarım)	Desteğin karşılığı (cross compliance)
		Fon payı	En az %25
	AB'den ek finans.	Azami % 55 - 80	
Uygulama alanı	Tüm kırsal alanlar		

Kaynak: EC, 2004a.

Çizelge 4. Avrupa Birliği Kırsal Gelişme Politikaları Kırsal Kalkınma Önerileri (2007-2013).

3. Alan Kırsal Kalkınma	Önlemler	Yaşam kalitesi: Kırsal ekonomi ve nüfus içinde donanım ve altyapının geliştirilmesi Köylerin restorasyonu ve gelişimi, kırsal mirasın korunması Mesleki eğitim Yerel kalkınma stratejileri için kapasite yaratma Ekonomik çeşitlilik: Tarım dışı etkinliklere yönelme Mikro-işletmelere destek Turizm etkinliklerini özendirme Doğal mirasın korunması ve yönetimi
	Uygulama	Yerel gelişme stratejileri tercih edilir
	Fon payı	En az % 15
	AB'den ek finans.	En fazla %50 - 75
	Uygulama alanı	Tüm kırsal alanlar
Lider Eksen	Uygulama	Belli yörelerde lider yaklaşımıyla üç temel konu kapsamında
	Fon payı	En az %7
	Reserv	AB genel Ar-Ge'sinin %3ü (destek aktarma -modulation- dışında)
	AB'den ek finans.	En fazla %55 - 80
	Uygulama alanı	Tüm kırsal alanlar ve seçilmiş yöreler

Kaynak: EC, 2004a.

3. KIRSAL KALKINMA VE YAPISAL POLİTİKALARA İLİŞKİN OLARAK KATILIM ANTLAŞMALARINDA YER ALAN DÜZENLEMELER

Yeni 10 üye ülkenin 2004-2006 yıllarındaki gereksinimlerinin karşılanması için geçici ek kırsal kalkınma önlemleri getirilmiştir. Bu önlemlerin birbirinden farklı yöntemlerle, yeni üye ülkelere aktarılması kararlaştırılmıştır. Bu önlemler "*Katılım Antlaşması*"nda şu şekilde sıralanmıştır (İKV, 2005).

1. Yeniden yapılandırılma sürecinden geçen çiftliklerin (semi-subsistence farms) desteklenmesi: Bunlar, kendi tüketimleri için üretim yapan ve bunun yanında ürettiklerinin belli bir bölümünü de pazara sürebilen çiftlikler anlamında kullanılmaktadır. Bu çiftliklerin desteklenmesi, topluluk iç pazarının rekabetçi baskısıyla karşılaşan yeni üye ülkelerin tarım sektörleri ve kırsal ekonomilerinin, bu alanlardaki geçiş ve dönüşüm süreçlerini kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Ekonomik açıdan henüz karlı olmayan çiftliklerin yeniden yapılandırılması, bu yapılandırmanın kolaylaştırılması ve hızlandırılması bu önlemin önemli unsurlarındandır. Söz konusu desteklerden yararlanmak isteyen bir çiftçi; gerekli yatırım detaylarıyla birlikte, çiftliğinin gelecekte ekonomik açıdan kazanç getireceğini gösteren bir iş planını, ileriye dönük hedeflerini sunmak zorundadır. İlgili iş planıyla amaçlanan hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı 3 yılın sonunda gözden geçirilecek ve amaçlara ulaşılmadığına karar verilirse çiftçiye daha sonra destek sağlanmayabilecektir. Ancak, çiftçiye verilmiş olan mali destek geri talep edilmeyecektir. Yeniden yapılandırma sürecinde olan bir çiftliğe verilecek destek yılda 1000 Euro'yu aşamayacaktır. Bazı ülkelerde örneğin Polonya'da çeşitli

nedenlerden dolayı (örneğin; çiftliğin yapılandırma giderinin yüksekliği, kırsal yoksulluğun aşırılığı, vb.) bu miktar 1250 Euro olabilmektedir.

2. Topluluk standartlarına uyumun desteklenmesi: Yeni üye ülke çiftçileri; kamu düzenine uyum, çevresel dengenin kurulması, hayvan ve bitki sağlığı gibi alanlarda topluluk standartlarına ulaşana kadar desteklenebilecektir. Çiftçiler, bu standartlara ulaşmak için yatırım amaçları açık bir şekilde ortaya konmuş ve uzman kişiler tarafından onaylanmış planları sunmak zorundadır. Söz konusu planlar, çiftçilik faaliyetinin geliştirilmesine yönelik olmalı ve ekonomik açıdan karlı olmalıdır. İlk yıl hektar başına 200 Euro olacak olan destekler, en fazla 5 yıl sürebilecek ve her yıl azalan oranlarda sıfırlanana ve standartlar yakalanana kadar verilebilecektir.

3. Üretici birlikleri: Yeni üye ülkelerde üretici birliklerinin kurulması ve idari faaliyetlerini yürütmeleri desteklenecektir. Bu birlikler, üreticilerin ürettikleri ürünleri pazar koşullarına uydurmalarına ve ürünlerin ortak araç ve yöntemlerle pazarlanmasına yardımcı olacak, özellikle hasat işlemlerinde ortak kuralların oluşturulmasını sağlayacaktır. Destekten sadece, üyeliğe giriş tarihinden 2006 yılı sonuna kadar, üye ülkenin yetkili makamları tarafından resmen onaylanmış olan üretici birlikleri faydalanabilecektir.

Bir yılda pazarlanmış ürünlerinin değeri 1 000 000 Euro 'dan az olan birlikler, katılım tarihinden sonraki; ilk iki yıl üretim değerinin %5'i, 3. yıl %4'ü, 4. yıl %3'ü, 5. yıl da %2'si oranında destek alacaktır. Bir yılda pazarlanmış ürünlerinin değeri 1 000 000 Euro 'dan fazla olan birlikler ise katılım tarihinden sonraki; ilk iki yıl üretim değerinin %2,5'i, 3. yıl %2'si, 4 ve 5. yıllarda da %1,5'i oranında destek alacaktır. Her hal ve şartta bir birliğe ödenecek azami miktar; ilk iki yılda 100 000 Euro 'yu, 3. yılda 80 000 Euro 'yu, 4. yılda 60.000 Euro 'yu ve 5. yılda da 50 000 Euro 'yu aşamayacaktır.

4. Teknik Destek: Bu tür destekler; kırsal kalkınma programlarının hazırlanmasında, izlenmesinde, değerlendirilmesinde ve denetim mekanizmalarının hayata geçirilmesinde kullanılabilir. Bu kapsamda; yayınlar ve araştırmaların ortaya koyulması; ortaklar, yararlanıcılar ve kamu arasında bilgi ve tecrübe değişiminin teşvik edilmesi; işletme, izleme ve değerlendirmede bilgisayar teknolojisinin yaygınlaştırılması; yeni denenen metotların ve edinilen bilgilerin değerlendirilmesi ve aktarılması hedeflenmektedir.

5. Öncü Kalkınma Unsurlarına Yönelik Önlemler: Bu kapsamda kırsal kalkınma stratejilerinin, kırsal halk tarafından algılanması ve benimsenmesine yönelik uygulamalara destek sağlanacaktır. Örneğin; kırsal nüfusun kalkınma sürecine aktif katılımının sağlanması için bilgilendirilmesi ve eğitilmesi, yerel kalkınma ortaklıklarının kurulması, entegre kalkınma stratejilerinin ortaya çıkarılması ve bilimsel araştırmaların desteklenmesi öncelikli hedefler olacaktır. Bu çerçevede verilecek desteklerde, yeterli yönetim kapasitesine ve kırsal kalkınma deneyimlerine sahip olan bölgelere öncelik verilecektir.

6. Çiftçilere Yönelik Mali ve Sosyal Destekler: Yeni üye ülkelere uygulanacak kırsal kalkınma planlarına ilişkin olarak, kırsal kalkınma yatırımlarına aktarılacak mali destek, yatırımın ekonomik olarak karlı olmasına bağlıdır. Tarımsal işletmelerdeki yeni yatırımlara verilecek azami destek proje maliyetinin %50'si

kadar olabilecektir (geri kalmış bölgelerde %60). 40 yaş altındaki genç çiftçiler söz konusu olduğunda ise bu rakamlar sırasıyla %55 ve %65 olabilecektir. Eğer yatırım desteğinden yararlanan çiftlik çevre, sağlık ve hayvan refahına ilişkin geçiş süreleri almışsa, söz konusu işletme geçerli standartlara ya geçiş süresinin sonunda ya da belirlenen yatırım periyodunun sonunda uyabilecektir.

Yeni 10 üye ülkenin kırsal kalkınma planlarının 1 Ocak 2004 tarihinden itibaren 3 yıllık bir süreyi kapsayacak şekilde hazırlaması ve söz konusu planların katılım tarihinden sonra en geç 6 ay içinde AB Komisyonuna sunması gerektiği belirtilmiştir. Komisyon, yeni üye ülkelerin kırsal kalkınma planlarını, sunumdan sonra 6 ay içinde onaylayacağını belirtmiştir.

Üyelik müzakerelerinde, yeni üyelerin kırsal kalkınma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yeni kırsal kalkınma tedbirlerinin oluşturulması ya da mevcut tedbirlerin bu ülkelerin ihtiyaçlarına göre gözden geçirilmesi üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Diğer bir ifadeyle, yeni üyeler üyeliğin ilk yılları ile sınırlı olmak üzere kırsal alanların yeniden yapılanmasına yardımcı olmak için özel olarak oluşturulmuş kırsal kalkınma fonlarından faydalanabileceklerdir. Örneğin; söz konusu dönemde yeni üye ülke çiftçilerinin AB'nin kendi ulusal standartlarından daha yüksek olan çevre, hijyen, gıda güvenliği, mesleki güvenlik gibi standartlarını yerine getirmelerinden doğan masraflar kırsal kalkınma fonlarından karşılanabilecektir.

Yine bu kapsamda aday ülkelere verilen kırsal kalkınma desteğini, yapılanması gereken işletmelere kaydırabilme olanağı sağlanmıştır. Bu daha çok Slovenya ve Polonya gibi küçük aile işletmelerinin hakim olduğu ülkelerde gündeme gelen bir önlem olmuştur (Glucksman, 2003).

Yeni üyelerin SAPARD fonundan kırsal kalkınma müktesebatına yumuşak bir geçiş yapmalarını sağlamak amacıyla 2004-2006 döneminde “Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (EAGGF)”nun garanti bölümünden finanse edilecek kırsal kalkınma tedbirleri için teknik yardım sağlanacaktır.

Kırsal kalkınma yardımları aday ülkeler arasında objektif kriterlere ve yardımları kullanma kapasitesine göre dağıtılmıştır. Ayrıca, ülkelere özel bazı düzenlemeler üzerinde de mutabakat sağlanmıştır. Örneğin; Malta ülke olarak az gelişmiş bölge olarak sınıflandırılmıştır. Litvanya ise 55-70 yaşlarında olan ve süt üretimini bırakan çiftçilerine 2004-2006 döneminde erken emeklilik yardımında bulunabilecektir (Yıldız, 2003).

4. AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE KIRSAL KALKINMA ÇALIŞMALARI

Türkiye'nin AB ile üyelik ilişkileri açısından kırsal kalkınma konusu;

- ✓ Katılım Ortaklığı Belgeleri,
- ✓ İlgili AB mevzuatının uyumlaştırılması amacıyla hazırlanan “*AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program*” çalışmaları,
- ✓ AB tarafından 2004-2006 döneminde sağlanan ekonomik ve sosyal uyuma yönelik katılım öncesi fonların kullanımına temel teşkil etmek üzere hazırlanan “*Ön Ulusal Kalkınma Planı-ÖUKP (2004-2006)*” ve “*2004*

Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı” çerçevesinde ele alınmaktadır (DPT, 2006b).

Türkiye’de AB ile mali işbirliği çerçevesinde kırsal kalkınmaya yönelik olarak 2000-2006 döneminde aday ülkelere uygulanan “Tarım ve Kırsal Kalkınma Özel Katılım Programı (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development-SAPARD)” gibi benzeri bir program uygulanmamıştır. Diğer taraftan, AB ile mali işbirliği çerçevesinde “Avrupa Birliği ile Akdeniz Ülkeleri Arasında İşbirliğine Yönelik Fon (Mediterranean Economic Development Area) MEDA)” ve “Ön Ulusal Kalkınma Planı-ÖUKP (2004-2006)” kapsamında yürütülen bölgesel gelişme ve sınır ötesi işbirliği projeleri kapsamında kırsal kalkınmaya yönelik olarak; çiftçilerin gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi, çayır ve mera alanlarının ıslahı ve düzensiz otlatmanın kontrol altına alınması, tarım sektöründeki “Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ)” yeni iş kurma, mevcutlarını geliştirme, pazar geliştirme konularında desteklenmesi, gelir getirici alternatif tarımsal faaliyetlere yönelik olarak tarımsal üretim tekniklerini iyileştirici ve mevcut potansiyellerini harekete geçirici projelere öncelik verilmektedir. Söz konusu programlar çerçevesinde gerçekleştirilecek uygulamaların, müktesebatın üstlenilmesi ve AB ile ekonomik ve sosyal uyumun sağlanmasına katkıda bulunmanın yanında, merkezi ve yerel düzeyde kapasite gelişimini hızlandırması beklenmektedir (DPT, 2006).

“AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı (UP)”, 24 Temmuz 2003 tarihli ve 25178 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmıştır. UP içerisinde kırsal kalkınma ile ilgili çalışmalar “Öncelik 7.4 Ulusal Kırsal Kalkınma ve Ormancılık Stratejilerinin Oluşturulması” başlığı altında ayrıntılı olarak irdelenmiş ve katılım ortaklığı belgesinde de belirtildiği şekilde “AB Kırsal Kalkınma Politikası”nın yerleştirilmesi için kısa vadede “Kırsal Kalkınma Stratejisi”nin hazırlanması, orta vadede ise “AB Kırsal Kalkınma Politikası”nın uygulanması için gereken idari yapıların oluşturulması hedeflenmiştir (UP,2003).

“Uzun Vadeli Gelişme Stratejisi 2001-2023” Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik sürecinde ekonomik ve toplumsal olarak yeniden yapılanması ve bilgi toplumuna dönüşerek 2010’larda bölgesel güç olarak etkinliğini daha da artırması, 2020’lerde ise küresel düzeyde etkili bir dünya devleti olmasını temel amaç olarak belirlemiştir. Türkiye’nin, “Uzun Vadeli Gelişme Stratejisi” ile tespit edilen bu temel amaca ulaşmasında kırsal alanların kalkındırılması önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu kapsamda, kırsal kalkınma faaliyetlerine bütüncül bir politika çerçevesi oluşturmak, hazırlanması ve uygulamaya konulması öngörülen “Kırsal Kalkınma Planı”na esas teşkil etmek, ulusal ve uluslararası kaynaklarla finanse edilecek kırsal kalkınma program ve projelerinin hazırlanması ve uygulanmasında ilgili kesimlere perspektif sağlamak amacıyla “Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi-UKKS” hazırlanmıştır (DPT, 2006c). Strateji belgesiyle;

- ✓ Yerel kaynaklara dayalı olarak kırsal ekonominin rekabet gücünün yükseltilmesi,

- ✓ İnsan kaynakları ve örgütlenme düzeyi geliştirilerek iş ve gelir imkanlarının artırılması,
- ✓ Fiziki ve sosyal altyapı hizmetlerinin yaygınlaştırılması, etkinleştirilmesi ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi,
- ✓ Kırsal çevrenin, doğal ve kültürel varlıkların, korunarak geliştirilmesi suretiyle kırsal toplumun refahının artırılması

hedeflenmektedir. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için, kırsal yörelerin farklılaşan ihtiyaç ve koşullarına dayanan çok sektörlü bir kırsal kalkınma yaklaşımları gereklidir. Bu nedenle, söz konusu yaklaşımlar, konuyla ilgili pek çok kamu kurumunun yanında, kamu dışı aktörlerin de etkin katılım, katkı ve işbirliğini zorunlu kılmaktadır.

“Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisinde-UKKS”, yerel potansiyel ve kaynakların değerlendirilmesi, doğal ve kültürel varlıkların korunması ilkeleri esas alınarak, kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının kentsel alanlarla uyumlu olarak yöresinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması ekseninde amaç ve öncelikler belirlenmiştir. Bu öncelik ve amaçlar Çizelge 5’de verilmiştir.

Çizelge 5. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi Amaç ve Öncelikleri

<p>Stratejik Amaç 1: Ekonominin Geliştirilmesi ve İş İmkanlarının Artırılması</p> <p>Öncelik 1.1: Tarım ve Gıda Sektörlerinin Rekabetçi Bir Yapıya Kavuşturulması</p> <ul style="list-style-type: none"> -Üreticilerin Örgütlenme ve Bilgi Düzeyinin Yükseltilmesi -Su ve Toprak Kaynaklarının Etkin Kullanımı -Tarım ve Gıda Sanayi İşletmelerinin Rekabet Gücünün Artırılması -Gıda Kalitesi, Tüketicinin Korunması ve Gıda Sağlığına Yönelik Kontrol Yapılarının Güçlendirilmesi <p>Öncelik 1.2: Kırsal Ekonominin Çeşitlendirilmesi</p>
<p>Stratejik Amaç 2: İnsan Kaynaklarının, Örgütlenme Düzeyinin ve Yerel Kalkınma Kapasitesinin Geliştirilmesi</p> <p>Öncelik 2.1: Eğitim ve Sağlık Hizmetlerinin Güçlendirilmesi</p> <p>Öncelik 2.2: Yoksullukla Mücadele ve Dezavantajlı Grupların İstihdam Edilebilirliğinin Artırılması</p> <p>Öncelik 2.3: Yerel Kalkınma Kapasitesinin Güçlendirilmesi</p>
<p>Stratejik Amaç 3: Kırsal Alan Fiziki Altyapı Hizmetlerinin Geliştirilmesi ve Yaşam Kalitesinin Artırılması</p> <p>Öncelik 3.1: Kırsal Altyapının Geliştirilmesi</p> <p>Öncelik 3.2: Kırsal Yerleşimlerin Geliştirilmesi ve Korunması</p>
<p>Stratejik Amaç 4: Kırsal Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesi</p> <p>Öncelik 4.1: Çevreci Tarım Uygulamalarının Geliştirilmesi</p> <p>Öncelik 4.2: Orman Ekosistemlerinin Korunması ve Orman Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımının Sağlanması</p> <p>Öncelik 4.3: Korunan Alanların Yönetimi ve Geliştirilmesi</p>

Kaynak: DPT, 2006c.

Strateji Belgesi 25/01/2006 tarih ve 2006/1 sayılı “Yüksek Planlama Kurulu” kararı ile kabul edilmiş ve 04/02/2006 tarihli ve 26070 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Strateji belgesine müteakiben, “Kırsal Kalkınma Planı” hazırlık çalışmaları yürütülecek ve bu planın uygulanması ile ilgili olarak Türkiye’nin AB’ye uyum ve yükümlülükleri de dikkate alınarak gerekli idari yapılanma çalışmaları gerçekleştirilecektir. Kırsal Kalkınma Planı, AB fonları ile desteklenecek tedbirlerin AB Komisyonu ile müzakere edilmesi ve onaylanması sonrasında “Program” adını almakta ve uygulamaya yönelik esas belge hüviyeti kazanmaktadır.

Kırsal kalkınmanın önemli bir ayağı olan kırsal alan yatırımlarına ilişkin olarak; doğal kaynakların korunması, kırsal alanda gelir düzeyinin yükseltilmesi, altyapının iyileştirilmesi, tarımsal üretim ve tarımsal sanayi entegrasyonunun sağlanması, gıda güvenliğinin güçlendirilmesi, kırsal alanda alternatif gelir kaynaklarının yaratılması, yürütülmekte olan kırsal kalkınma çalışmalarının etkinliklerinin artırılması, temel kamu hizmetlerinin düzeyinin yükseltilmesi, hizmetlere erişimin artırılması ve kırsal toplumda belirli bir kapasitenin yaratılmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek amacıyla “*Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Tebliği*” uygulamaya konulmuştur (RG, 2006). Uygulama ile, kalkınma plan ve programları ile 2006–2010 “Ulusal Tarım Stratejisi” çerçevesinde, tarım üreticilerine, kırsal alanlarda bireysel ve bir arada yapacakları öz sermayeye dayalı projeli yatırımları için belirlenen iller dahilinde kırsal alanda ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamak için, gerçek ve tüzel kişilerin tarım ürünlerinin işlenmesi, değerlendirilmesi ve pazarlamasına yönelik ekonomik faaliyet yatırımları ile kuruluşların mevcut altyapı tesislerinin rehabilitasyonuna yönelik yatırımlarını teşvik edilmesi ve desteklenmesi sağlanacaktır.

AB Komisyonu birimleri tarafından Ekim 2004’te hazırlanan “*Türkiye’nin Üyeliği Perspektifinden Kaynaklanan Hususlar*” konulu raporda Türkiye’de uygulanacak olan kırsal kalkınma tedbirlerinin tüm SAPARD tedbirlerini içermeyebileceği, ancak, Türkiye’nin özgün koşulları ve ihtiyaç duyulan değişikliklerin boyutu dikkate alındığında, “Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri” için SAPARD kapsamında öngörülen mevcut kırsal kalkınma tedbirlerine ilaveler yapılması ya da bunların yenileriyle değiştirilmesi gerekebileceği belirtilmiştir (ATK, 2004).

Avrupa Birliği Komisyonu ’nun 11 Kasım 2005 tarihli “İlerleme Raporu” Türkiye’nin mevzuat uyumu konusunda son bir yılda kaydettiği gelişmeleri değerlendirmektedir. “Son İlerleme Raporu” ndan bu yana, “Ortak Tarım Politikası” mekanizmalarına uyum konusunda sınırlı ilerleme kaydedildiği belirtilmekte, kırsal kalkınma çalışmalarına yönelik olarak özellikle kırsal kalkınma alanında devlet yardımları ile ilgili mevzuatın uyumlaştırılması ve “Ulusal Kırsal Kalkınma Planı” nın uygulanması için gerekli idari yapının oluşturulması ve 2007 yılına kadar “*Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı (Instrument for Pre-accession Assistance for Rural Development-IPARD)*” uygulamalarını yapacak “*Kırsal Kalkınma Uygulama ve Ödeme Birimi*”nin kurulması üzerinde durulmakta, gerekli idarî kapasiteyi oluşturma konusunda teşvik edilmektedir (TEPAV, 2006).

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Avrupa Birliği son genişleme ile birlikte tarım politikası araçlarının çoğunu kırsal kalkınma alanına yönlendirmiştir. “Ortak Politikalar” kapsamında *kırsal kalkınma, çevre ve kalite politikalarını* öne çıkarmaktadır. Türkiye'nin AB'ye uyumu açısından kırsal gelişme politikasına ağırlık vermesinin doğru bir tercih olacağını söylemek mümkündür. “Avrupa Birliği Ortak Kırsal Gelişme Politikası” na uyum göstermek açısından önemli olan politikayı uygulayacak kurumsallaşmayı sağlamaktır. Tamamlanan her kurumsal oluşum müzakerelerde alınan mesafenin hızını artıracaktır.

Türkiye'nin “Ulusal Kırsal Kalkınma Politikası”nın önceliği “kırsal istihdam” olmalıdır. AB'ye üyelik sürecinde OTP desteklerinin kırsal kalkınma destekleri lehine artacağı öngörüsüyle kırsal kalkınmada esas yaklaşım; orta ve uzun vadede, kırsal ekonomilerin kentsel ve küresel ekonomik sistemlerle bütünleşmesinden de hareketle kırsal alanlarda katma değer artışına imkan veren tarım dışı faaliyetler ile girişimciliğin geliştirilmesi olmalıdır. Bu özellikle genç nüfus, yetersiz ya da hiç toprağı olmayan hane halkları için önemlidir. Tarımdan ayrılacak işgücünün tarım dışı sektörlerde istihdamını sağlamaya yönelik olarak özellikle rekabet gücünün olduğu yöresel potansiyellerin harekete geçirilebileceğı tarım işkollarında istihdam alanları yaratılmalıdır. Bu bakımdan tarımsal işletmelerin modernizasyonu ile birlikte küçük ölçekli tarımsal işleme tesisleri için yatırım desteklerinin kırsal kesime götürülmesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle, *organik tarım ve agroturizm* etkinlikleri alternatif gelir kaynakları olarak düşünölmeli ve kırsal kalkınma yatırım destekleri bu alanlara yönlendirilmelidir.

Kırsal kalkınmanın finansmanı; yeterli kamu kaynağı ayırmanın yanında, kaynak yaratıcı dinamiklerin geliştirilmesi ile sağlanmalı, kırsal kalkınma amaçlı kredilendirme sistemi ve fonlar oluşturulmalıdır. Kırsal kalkınma, çok sektörlü ve yerelliğı dikkate alan yapısı gereğı bütünsel yaklaşımlarla ele alınmalı, kırsal kalkınmayla ilgili tüm taraflar ortak bir anlayışla hareket etmelidir.

Türkiye, “kırsal kalkınma planı” ile birlikte, “kırsal kalkınma ödeme kuruluşları ve kurumsal yapılanmaya” hız vermeli, mevzuat uyumu ve idari yapılarını oluşturmalıdır. Bu özellikle AB fonlarından gelecek olan kaynakların kullanımı ve projelerin hayata geçirilmesi açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- ATK (Avrupa Toplulukları Komisyonu), 2004. Türkiye'nin Üyeliğı Perspektifinden Kaynaklanan Hususlar COM (2004) 656 final. SEC(2004) 1202, Brüksel. http://www.abgs.gov.tr/uploads/files/Etki_Raporu.pdf
- Bendz K. 2004. EU 25, Agricultural Situation, Rural Development in the European Union, GAIN Report Number, E34095.
- DPT, 2000. Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, T.C. Devlet Planlama Teşkilatı, DPT: 2522 - ÖİK: 538, Ankara.
- DPT, 2006a. Kırsal Kalkınma Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Taslak Raporu, Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), T.C. Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- DPT, 2006b. Kırsal Alanda İşbirliğı ve Örgütlenme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı, http://plan9.dpt.gov.tr/oik16_1_kirsalisbirligi/Rapor_05_04_2006.doc

SDÜ ORMAN FAKÜLTESİ DERGİSİ

- DPT, 2006c. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, İnternet Erişim Sayfası www.dpt.gov.tr
- EC (European Commission) 2003. Rural Development in the European Union, Fact Sheet, Luxembourg.
- EC (European Commission) 2004a. New Perspectives for EU Rural Development, Fact Sheet, Luxembourg.
- EC (European Commission) 2004b. Proposal for a Council Regulation , on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD), presented by the Commission.
- Glucksman, J. 2003. AB Genişleme Sürecinin Işığında Ortak Tarım Politikası. AB Genişleme Sürecinde Türkiye Tarımsal ve Kırsal Politikalar Sempozyumu. Tarım Haftası 2003 Etkinliği, Ziraat Mühendisleri Odası, Ankara.
- Gülçubuk, B. 2005. AB ve Türkiye’de Kırsal Yapı ve Kırsal Kalkınma. http://www.wwf.org.tr/tr/docs/sunum_bulentgulcubuk.pdf.
- İKV.2005. Avrupa Birliği ile Katılım Müzakereleri Rehberi. İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları No:184, İstanbul
- Oktaç, E., Çukur, T. 2004. AB 'ne Aday Ülkelerin Tarım (Sektörünün Birliğe Uyumunda Uygulanan SAPARD Projesi ve Konunun Türkiye Açısından Genel Bir Değerlendirilmesi), Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, 16-18 Eylül 2004, Tokat s. 131-138.
- RG, 2006. Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Tebliği (Tebliğ No: 2006/17) 06.04.2006 tarih ve 26131 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- TEPAV, 2005. 2005 İlerleme Raporu. Ekonomi Politikaları Araştırma Enstitüsü, Dış Politika Etütleri, AB Çalışma Grubu. [http://www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/2005Ilerleme_Raporu_20\(Tepav\)v_ipek.pdf](http://www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/2005Ilerleme_Raporu_20(Tepav)v_ipek.pdf).
- TKB, 2003. Avrupa Birliğine Üyelik Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Politikası Raporu. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Ankara
- TKB, 2004. Kırsal Kalkınma Politikaları. 7. Komisyon. II. Tarım Şurası Sonuç Raporu. T.C Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 29 Kasım- 01 Aralık 2004. Ankara.
- TÜSİAD, 2005. DTÖ ve AB’deki Gelişmeler Işığında 21. Yüzyılda Türkiye Tarımı, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, Yayın no: TÜSİAD-T/2005-06/397 İstanbul.
- UP, 2003. AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı (UP), 24 Temmuz 2003 tarihli ve 25178 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete. Ankara.
- Yıldız, S. 2003. AB’nin Aday Ülkelerle Yürüttüğü Müzakere Sürecine İlişkin Deneyimler Polonya Örneği. Küreselleşme ve AB ile Bütünleşme Sürecinde Türk Tarım Politikaları Sempozyumu, Gaziantep Ticaret Odası, 26 - 28 Haziran 2003. Tebliğ, Gaziantep. s. 250-261.